

НОЇВ КОВЧЕГ КУЛЬТУРИ ВЕЛИКИЙ ПРОЕКТ: СКОВОРОДА-300

Я завжди з інтересом слухаю публічні виступи Бориса Олійника. У Верховній Раді, Шевченківському комітеті, у письменницькому колі. Говорить він повагом, виважено, скульптурно. Кожне слово спадає з його вуст, немов тужавий жолудь, і не розсіюється в порожнечі, а одразу гніздиться в душі слухача. І кожне слово — безумовний аргумент.

А нещодавно, коли ми зібралися в намоленій, в окрасі картин і портретів, залі Українського фонду культури, я пересвідчився в талантові Бориса Ілліча не лише як оратора, а також у його хисті вдумливо, до останньої крапки вислухати співрозмовника. Ми — це голова Фонду, поет-академік Борис Олійник, його заступник Дмитро Янко, директор київського видавництва «Криниця» Леонід Андрієвський, професор Харківського національного технічного університету сільського господарства Іван Гришин, заступник директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Сергій Гальченко, культуролог Борис Войцехівський і автор цих рядків. Кожного з нас Борис Ілліч вислухав на вістрі уваги, вчасно і влучно зреагував на порушені питання.

Про що йшлося? Півтора року тому ми разом із Держтелерадіо провели засідання «круглого столу» під гаслом «Наш сучасник Григорій Сковорода». Його зацікавлені учасники — науковці, викладачі вишів, учителі, музейники Києва, Харкова, Сумщини, Чернігівщини. Багатопланова за своєю проблематикою дискусія завершилася створенням Громадського організаційного комітету з підготовки та відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди. Очолити комітет запросили Героя України Бориса Олійника.

Здавалося б, знаменний ювілей нашого Перворозуму ще за горизонтом — 2022 рік. Однак серед геніїв нації Сковорода, на мій погляд, найменш поцінований, не сповна віддячений пошаною, мало затребуваний на його ідеї, моральне вчення в нашому сьогоденні. Тому часу, який є до ювілею мислителя, ніколи не буде багато для створення повноцінної наукової літературної, музичної, образотворчої Сковородіани. Саме з розуміння й осягнення масштабності цієї роботи народився Великий проект: «Григорій Сковорода-300». Перший начерк проекту якраз і був схвалений рішенням «круглого столу» і представлений для практичного виконання. Тож логічною була наша зустріч в Українському фонді культури для перших підсумків і подальших планів на шляху до знаменної дати.

ПРОВІСНИК «СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Перше слово на нашій робочій нараді за професором Іваном Гришиним — активним розробником і провідником Великого проекту. Носійний стрижень проекту — поєднання філософсько-моральних ідей Сковороди з економічними, духовними, культурними, екологічними запитамі сьогодення. Більше того, вся творчість Сковороди, його вчення передують нинішній прогресивній концепції сталого розвитку як в Україні, так і у світі. Насамперед нагадаємо, що сталий або збалансований розвиток

— це такий розвиток суспільства, за якого задоволення запитів нинішніх поколінь не ставить під загрозу можливості наших нащадків задовольняти свої життєві потреби на достатньому рівні. Саме сталий розвиток, ставши практичною програмою суспільства, дає змогу зняти економічні, соціальні й екологічні загрози духовним впливом, моральною силою, «філософією серця» Сковороди.

Прямий дотик моральних наставлянь Сковороди із нинішнім часом знаходимо в усіх творах Сковороди — трактатах, діалогах, поезіях. У «Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті» він ставить нас перед дзеркалом: «Люди в житті своїм працюють, метушаться, утаю-

ються, а нащо» багато хто й сам не тямить... Дістаємо високі чини, аби пиша наша від схилання інших розпалювалася; вигадуємо всілякі напої, страви, закуски для всолодження смаку; вишукуємо всілякі музики, створюючи безліч концертів, менуетів, танців і контраданців для звеселювання слуху; споруджуємо гарні будинки, насаджуємо сади, тчемо золотокані парчі, матерії, вишиваємо «їх різними шовками і любими для ока квітами і обвішуємося ними, аби була приємність очам і достатня ніжність тілові; складаємо запахи спирти, пудри, помади, духи й ними задовольняємо нюх свій... Погадай же нині, яким триумфом охоплені славні європейські міста?»

Раптом кризь це матеріальне пересичення Скворода кидає кожному з нас, всьому людству колюче, безкомпромісне запитання: «Чому ж ти багатства бажаєш, як щастя? Щастя нещасливим не робить. Чи не бачиш і тепер, як багатьох людей багатство пожерло, наче повинь всесвітнього потоку, а душі їхні надмірними вигадками з'їдають самі себе, як млинове каміння, крутячись без зерна?» Хіба це не разюча картина сьогодення, нинішнього існування, пердовсім «золотого мільярда» людства, осипаного благами цивілізації в морі нестатків, бідності, злигоднів? Наша планета вже не витримує шаленого виробничого навантаження для задоволення матеріальних потреб без думки про прийдешні покоління.

Де ж вихід? У впровадженні сталого розвитку суспільства, у проголошеному Сквородою «повстримному житті». А сказав він про це, відповідаючи на запрошення білгородського єпископа Іоасафа прийняти чернечий сан, який би приніс Сквороді, при його талантах, «честь, славу, достаток усього, пошанування і, на його думку (тобто єпископа.— Авт.), щасливе життя»: «Невже ви хочете, щоб і я примножив число фарисеїв? Їжте жирно, пийте солодко, одягайтесь м'яко і ченцюйте! А Скворода визнає чернецтво в житті незажерливому, при малому достатку, повстримності, позбавленні всього непотрібного, для того щоб набути найпотрібніше, в запереченні всіх забаганок, щоб зберегти себе самого в цілісності, в приборканні самолюбства, щоб краще виконувати заповідь любові до ближнього, в шуканні слави Божої, а не слави людської». Луна сквородинської відповіді докотилася до наших днів.

Заповідь Сквороди вписується в програму сучасного сталого розвитку, у його економічну й моральну сутність: «позбавлення всього непотрібного, для того, щоб набути найпотрібніше». Власне, ця основоположна вимога, що постала перед людством, увійшла в документи й рішення першого міжнародного саміту, який відбувся 1992 року в Ріо-де-Жанейро. Саміт ухвалив програму дій «Порядок дня на XXI століття», в якій чітко записано, що «людство здатне зробити розвиток сталим — забезпечити, щоб він задо-

вольняв потреби сьогодення, не піддаючи ризику здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби».

Другий міжнародний саміт у 2002 році в Йоганнесбурзі підвів кадрову базу під реалізацію програми сталого розвитку і відповідно визначив головне завдання людської спільноти: «Освіта на XXI століття». Україна взяла участь у роботі саміту, а надалі — у виконанні його рішень. Це засвідчує постанова Кабінету Міністрів від 26 квітня 2003 року № 604 «Про затвердження комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки», підписана прем'єр-міністром Віктором Януковичем.

Відтоді пропаганда сталого розвитку з опорою на ідеї Сквороди поширюється Україною. Роль інформаційного провідника ідей Сквороди в їх сучасному втіленні активно взяла на себе всеукраїнська газета «Демократична Україна». Четвертий рік вона веде розділ «Великий проект. Скворода-300». Статті, нариси, розвідки вже складають добру книжку, що вийде у світ під назвою «Садівник щастя». Це — точно про Сквороду!

Повідомлення професора Івана Гришина вивершив на робочій нараді несподівано, але, як завжди, вмотивовано пропозицією Борис Олійник: «Всесвітні саміти зі сталого розвитку проходять кожні десять років. Два такі форуми відбулися. Програма наступного саміту, що випадає на 2012 рік, думаю, вже зверстана. Тепер подальший міжнародний саміт відбудеться в 2022 році. Хочеться думати, що він не випадково збігається із 300-річчям народин нашого генія, провісника сталого розвитку, «повстримного життя».

Тож звернімося від нашого Організаційного комітету, Українського фонду культури до Президента України, Кабінету Міністрів, до Організації Об'єднаних Націй із пропозицією провести саміт 2022 року в Україні, її столиці Києві. А тему саміту, нині найактуальнішу, підказує сам Григорій Скворода: «Духовність і моральність на XXI століття».

СКВОРОДА ЙДЕ ДО СВОГО МУЗЕЮ

Одним із тридцяти заходів Великого проекту, які заплановано реалізувати до знаменного ювілею, є організація державного літературно-меморіального музею Григорія Сквороди. А для літературознавця Сергія Гальченка сквородинський музей — на першому місці.

Інакше не може бути. В Україні вже існує не один сквородинський духовний дім. У Переяславі-Хмельницькому стараннями головного музейника України Михайла Сікорського ще в шістдесятих роках минулого століття в колишньому колегіумі, де студент Могилян-ки викладав поетику, відкрився музей філософа і поета. У полтавському

містечку Чорнухи привітно світиться вікнами музей-садиба уродження Чорнух Сквороди, сина козака. У Сквородинівці на Харківщині, де мудрець знайшов, за його словом, свою останню «гавань», працює по-новому переосмислений у своїх експонатах Національний літературно-меморіальний музей філософа і поета. А яким чистим світлом сяє створений учителями й учнями шкільний музей у селі Каврай на Черкащині, де юний Скворода вчителював шість років із перервою!

І тільки немає музею Григорія Сквороди там, де його мали б відкрити першим, — в українській столиці. Сергій Гальченко знає, як виправити цю помилку. Разом із Борисом Войцехівським обходив увесь Київ у пошуку приміщення для музею. А спинився на тому, із чого починав: на старому Мазепиному корпусі в сучасній Києво-Могилянській академії.

Скворода навчався в Могилянській академії (з перервами) майже десятиліття, і все в Мазепиному корпусі. Власне, на очах студента з Чорнух проходила реконструкція академії під керівництвом відомого архітектора Шеделя. Нарешті 1740 року було завершено спорудження церкви при академії й, певніше за все, на її освяченні 1 листопада був і студент Григорій Скворода.

Отже, Скворода знав академію з її класами, галереєю, другим поверхом, як кожен знає рідну школу. Бароковий будинок академії зберігся до наших днів, тож у ньому може знайтися приміщення для музею видатного випускника Сквороди. Так вважає збирач експонатів для музею Сергій Гальченко і знаходить підтримку як у колективу сучасної Києво-Могилянської академії, так і в Адміністрації Президента.

«Одного б не хотілося, — завершує своєрідний звіт нашого товариша Борис Ілліч, — щоб ентузіастів розхолоджувала дванадцятирічна віддаленість ювілейної дати. На шляху до неї ми будемо відзначати два проміжні ювілеї — 290-річчя і 295-річчя від дня народження Сквороди, і можна буде відкрити музей в один із цих років, якщо дружно візьмемося за справу».

Я відчув, що підтримка голови Українського фонду культури мобілізувала Сергія Гальченка, підбадьорила весь наш комітет, надихнула київську громаду. Музей Сквороди буде! І символічно, що вже нині бронзовий Скворода, витворений скульптором Іваном Кавалерідзе, прямує з Контрактової площі до Мазепиного корпусу — до музею свого життя і творчості.

Далі буде

Володимир СТАДНИЧЕНКО

Перепечатка з газети "Демократична Україна" від 28 січня 2011р.